

Ordförrådsutveckling – mer än bara ord

Ett väl utvecklat ordförråd är en av de viktigaste faktorerna för att lyckas i skolan. Det krävs ett ordförråd på ca 40.000 ord för att kunna ta till sig innehållet i en svensk dagstidning. För en inlärare av svenska som andraspråkare det i regel lång tid att nå upp till ett rikt och varierat ordförråd. Förutom vardagsspråket behöver man inhämta ett skolrelaterat ordförråd (ett s.k. allmänakademiskt ordförråd) och det är detta som orsakar störst problem för elever som har svårt att lyckas med sina studier. Man räknar med att man som andraspråkstalarare behöver inhämta 10.000–15.000 ord för att kunna tillgodogöra sig innehållet i läromedlen på hög- studie- och gymnasienivå.

Till skillnad mot vad man skulle kunna tro är det sällan skolämnenas fack- termer som är särskilt svåra för andraspråkstalarare – dessa är i regel nya även för förstaspråkstalarna och lärarna i respektive ämne har ofta för vana att gå igenom dem som en del av sin vanliga undervisning. Det som i stället kan vara ett hinder i skolarbetet för en andraspråkstalarare är de mer allmänspråkliga, skolrelaterade orden, och då särskilt abstrakta skriftspråkliga ord, som t.ex. *avta*, *bilda*, *fram- trädande*, *föremål*, *motsvara*, *påverka*, *utbredning*. Ord som dessa förekommer i många skolämnen, ibland med flera betydelser, t.ex. *ledare*, *företag*.

Projektaktiviteter

Veckans ord

Projektet *Intensivsvenska* gör en särskild satsning på att stärka nyanlända elevers ordförråd. Under det första projektåret har eleverna på projektskolorna fått i uppgift att aktivt lära sig ca 50 nya ord i veckan, vilket innebär att de under ett läsår har fått specialträna ca 1.800 ord med hjälp av ordkort. Målet är att kunna förstå innebörden av

ordet i det sammanhang det är hämtat ur (t.ex. en lärobok), men också att kunna uttala det, skriva det för hand, stava rätt och använda det i egna meningar. Också böjning och konstruktionsmöjligheter aktualiseras på ordkorten. Arbetet med ordförrådet går alltså ut på att eleverna inte enbart ska lära sig orden i den kontext det ges utan även vidga användningen till andra kontexter.

Rent praktiskt har ordförrådsarbetet skett enligt följande: en lärare identifierar allmänspråkliga men skolrelaterade ord som är nödvändiga för att förstå en lärobokstext eller annat ämnesunderlag som används under den modul som eleverna

läser en given vecka. Orden sammanställs i listor med böjningsinformation och information på fras-/konstruktionsnivå vilka sedan ligger till grund för ordkorten. Tanken är att den lärare som sammanställt orden också går igenom dem med eleverna, ibland i samarbete med sva-läraren. Eleverna skriver det svenska ordet på ena sidan av kortet, och använder den andra sidan av ordkortet för översättning, bilder och förklaringar. Sedan kan man träna på orden under veckan.

Veckotester

Varje omgång ord följs upp med ett veckotest. Testerna har i stora drag sett likadana ut från vecka till vecka, och innehåller fyra kärnområden: diktamen (av enskilda ord och av meningar), grammatik kopplad till orden (ordböjning eller ordföljd), semantiska (och i viss mån syntaktiska) lucktester, samt konstruktion av egna meningar med hjälp av de aktuella orden. Konstruktion och rättning av testerna och i viss mån också återkopplingen till eleverna, har under projektets första implementeringsår utförts av projektmedarbetare.

Ett resultat vi kan se, och som också är väntat, är att de elevgrupper med minst förkunskaper i svenska och med kortast tid i Sverige är de som gör störst procentuella framsteg i ordförrådet. Vi kan också se att flera av de elever som ett tag har stått stilla i sin inlärningsprocess i själva verket har problem med avkodningen av latinska bokstäver och kopplingarna mellan bokstäver och språkljud. Man kan lära sig en hel del ord genom att memorera dem, och det är också många elevers strategi, men det utvecklar inte läsförmågan som sådan. Så småningom slår man i taket och kommer inte vidare. Ju tidigare en elev blir säker på avkodning, desto mer kan eleven tillgodogöra sig såväl specifik ordinläring som generell språkinläring och ämneskunskaper på svenska. Det är därför mycket viktigt att eleverna verkligen utvecklar sin avkodningsförmåga på svenska (se infobladet Litterarisering/latinisering).

Planerade aktiviteter

Som ett led i att integrera ordförrådsarbetet i undervisningen på projektskolorna organiseras det delvis annorlunda under projektets andra implementeringsår. Eleverna får nya ord och ordtester varannan vecka i stället för varje vecka. Denna förändring sker främst av logistiska skäl och på önskemål från de inblandade lärarna. Men det finns också en idé om att den utökade tiden för varje ordkortshög ska kunna bidra till att bättre befästa orden på sikt. Den undervisande lärare som väljer ut orden är också mer inblandad i testkonstruktion och rättning, utöver arbetet med orden i klassrummet. På en av projektskolorna finns tid avsatt på schemat för arbete med ord, studieplanering och återkoppling på ordtesterna. Tanken är att en tydligare yttre struktur kring ordförrådsarbetet ytterligare ska motivera såväl elever som lärare att arbeta aktivt med ordförrådsutveckling.